

MAGNUS NILSSON:

KONSERVATISM ELLER TOLERANS?

Efter att ha läst artikeln Kämpande konservatism? av Hans Wallmark i SvT 3/93 ställer jag mig ett par frågor: Varför efterlyser HW en debatt i stället för att föra den? Och är den debatt han efterlyser egentligen särskilt meningsfull?

Grundproblemet för HW är att den moderata föreställningen om att politiken bör hålla sig hyfsat neutral i moral- och livsåskådningsfrågor i det nya programförslaget paras med likgiltighet inför frågorna som sådana; en "fördärlig relativism". Ledande partiföreträdare läser vidare inte lusen av charlataner på religionens och kulturens områden. Sammantaget leder detta till att dålig konst, omoraliskt tal och syndigt leverne påverkar samhället i negativ riktning. Så borde det inte vara.

Visserligen medger det aktuella programarbetet antagligen inte några mer genomgripande tillägg och förändringar när det gäller etik, estetik och existentiella spörsmål, men tåget har för den skull

inte gått. De flesta av dessa frågor är ju "eviga" och det finns således alltid ett manusstopp att sikta på. Till exempel i *Svensk Tidskrift* eller för all del i Timbros *Smedjan*, som startats just med syftet att bidra till en borgerlig debatt kring kultur i vid mening. Om inget oförutsett inträffar är det nuvarande programarbetet inte heller det sista som jag eller HW får genomlida.

Nå, för att få en debatt till stånd måste någon säga vad han tycker, så att det finns något att motsätta sig eller hålla med om. Vad skulle en uppsättning normer med specifikt "konservativ" karaktär vara?

Jag kan tänka mig några stycken. T ex:

- att vara motståndare till sex före äktenskapet, otrohet och skilsmässor
- att vara motståndare till homosexuell familjebildning
- att vara motståndare till litteratur, musik och film som undergräver västerländska värden, auktoriteters inflytande eller verkar skadligt upphetsande och

förråande

- att bekänna sig till den kristna religionen
- att vara anhängare till tavlor som är sådana att man ser vad de föreställer.

Självklart finns det fler normer och föreställningar som förefaller intuitivt rimliga ur konservativ synpunkt. Hur som helst misstänker jag dessutom att det finns en rad metafysiska och kunskaps-teoretiska föreställningar som utgör nödvändiga förutsättningar för denna typ av normer. Man bör nog vara begrepps-realist, anse att normativa sätser har sanningsvärde och inte bekymras sig för mycket om problemen med att dra ett böra ur ett vara. Vidare är man nog tvungen att beväpna sig med en princip som avgör vilka kristna värden som man bör bry sig om. Är det påven eller Ulf Ekman som gäller?

Petimätriska småsaker som det sunda förnuftet säkert kan lösa, men ändå.

Dock dyker det upp andra problem. För det första frågan om vad som skall menas med "relativism".

Visserligen kan man säga att riktig relativism är ståndpunkten att alla normer och beteenden är likvärdiga eller kanske snarast i samma mån saknar värde (om vi ens erkänner att ordet "värde" har ett begreppsinnehåll). I samma stund som vi säger att vissa normer är värdefullare än andra är vi inte längre relativister. Men denna tolkning medger att jag är i

stort sett likgiltig för samhällsmoralen. Övertygad om att det är överlägset att vara nykter, sparsam, flitig, ordhållig och samla på Carl Larsson-reproduktioner lever den konservative lyckligt ointresserad av hur andra betar sig så länge de inte stör honom.

Men är detta tillräckligt för HW? Skall våra moraliska övertygelser omfattas med jolmig tolerans, är målet att den moraliskt högtstående skall dela bord med äktenskapsbrytare och gudsförnekare till priset bara av att gäspande konstatera att han i alla fall är lite bättre?

Jag tror inte det. HW efterlyser en uppsättning värderingar som skall hålla samman moderata samlingspartiet och vara bas för partiets agerande. Med andra ord bör de omfattas av alla eller nästan alla av åtminstone dem som uppbär förtroendeuppdrag och på bred front slå igenom i både beslut och retorik.

Detta går inte att komma runt. Om moralen skall vara ett verktyg för att stärka ett parti i dess samhällsförändrande arbete är den tagen från det privata till det offentliga.

Då måste toleransen stryka på foten. Då måste vi klart och tydligt säga vad vi accepterar och vad vi fördömer och därigenom också vilka vi accepterar och fördömer. Då måste det ske rättning i leden.

Därmed kommer vi in på problem två, nämligen hur detta skall förverkligas.

Avvikare måste antingen uteslutas eller pestas ut av omgivningen. Det kunde gå till så att t ex den där Magnus Nilsson, som tycker att homosexuella skall få adoptera barn, lyssnar på Guns'n'Roses och är medlem i Moderna museets vänner minsann inte bör få åka på partistämmor eller trappstudsafoldrar på Kungsholmen.

Vidare slutar HW att tala med parti-medlemmar som inte tror på gud, som begår äktenskapsbrott eller köper skivor av Dror Feilor. Kanske skriver han brev till partiordföranden och kräver dennes kraftfulla fördömande av Lasse Lönn-dahl och Ma Oftedal.

Min tro är att det vore extremt skadligt för partiet om det förvandlas till någon sorts moralfilosofisk sekt med krav på renhet och enhet. Men kanske är det till sist inte detta som HW efterlyser utan endast en levande debatt om etik och estetik, en sådan debatt som bör förekomma i alla civiliserade sällskap. Min erfarenhet är att intresset för detta är stort men att tiden ofta inte räcker till. En normal partistämman är överlastad med småttiga motioner om allt och ingenting, sammanträden hackas sönder av folk som kommer sent och går tidigt. Artigheten bjuder att även den svamliga meningslösheten skall få uppta tid med att tala till punkt. Vad som saknas är tillfällen att mötas och tala allvar. Av någon anledning har vi också föreställ-

ningen att de eviga frågorna skall ha klarats av när man vid 25 eller 30 års ålder lämnar student- och ungdomsförbunden. Resten av det politiska livet skall underordnas budgetarbete och socialtjänstlag, tjänstemannautlåtanden, skattekverulans och magsura ledare över departementspromemorior.

Till sist tror jag att den motsättning Hans Wallmark ser inte alls är skadlig, ja kanske inte ens riktigt av den natur som vi tror.

Låt mig pröva följande tankegång. Det finns ett par olika mentala föreställningar, man skulle kunna säga livshållningar, som kan leda till att en människa tillhör borgerligheten, framför allt moderaterna.

Den ena är entreprenörsanden. De som ser det öppna samhället med dess personliga frihet, marknadsekonomi och oförutsägbarhet som något mycket positivt. De är mer riskbenägna än flertalet och accepterar det faktum att det frihet kommer att leda till är att vissa betar sig på ett sätt som andra finner felaktigt eller anstötligt.

Den andra hållningen är den trygghetsökande. De önskar fasta regler och bestående värden. De frågar efter hierarkier. Deras ideal är ett samhälle där det finns en politiker- och tjänstemannaklass som är kulturbärande. Statsmakten förvaltas av en elit vars intresse är att bevara sig själv och därigenom de institutioner som är symbiotiska med en viss

uppsättning värden. De trygghets-sökande är benägna att acceptera ett ganska stort mått av ofrihet för denna skull.

I uppdelningen ovan känner vi omedelbart igen embryona till de kategorier som vi kallar libertarianer och konservativa – etiketter som är både användbara och väl motiverade. De mentala föreställningarna förefaller ha politiska medel starkt kopplade till sig. Mera stat och lagar ger trygghet och förutsägbarhet, mindre stat och lagar ger osäkerhet och dynamik.

Detta kan mycket väl vara fel.

Ända sedan Gustav Vasas tid har den politiska makten i Sverige använts i förändrande syfte. Staten har reglerat och vunnit bifall för detta genom att erbjuda dels trygghet, men i den moderna socialstaten också frihet från ansvar. Samhällskontraktet sade att staten får göra nästan allt vad *den* vill, mot att medborgarna får göra nästan allt vad *de* vill.

Omvänt ställer den generella friheten medborgarna inför det faktum att de själva svarar för sina handlingar. Färre handlingsalternativ ter sig försvarbara om man måste ta deras konsekvenser fullt ut. Schweiz och de delar av USA som ligger utanför de synnerligen speciella samhällen som storstäderna utgör är exempel som visar att frihet kan ge

betydande värderingsmässig rigiditet.

Med andra ord är det synnerligen osäkert vilken samhällsvision som bäst förverkligas med vilka medel. Libertarianismen kanske leder till ett samhälle av sammanbitet arbetande människor: frigida snörpmunnar som bara tänker på att betala sina försäkringar och gå i kyrkan därför att det är "good for business". Den konservativa visionen leder kanske i sin tur till punschdoftande liderlighet, nepotism, lättja och degig tolerans – man vet sin plats och har svårt att komma upp sig och familjeband tillsammans med obligatoriska socialförsäkringar gör det nästan riskfritt att vara försumlig. Efter några års ritualiserat tonårsuppror med brajja och långhårig musik i kollektivet tas de förlorade sönerna och döttrarna tillbaka av förstående föräldrar.

Vi vet helt enkelt inte hur det kommer att gå.

Därför är det omotiverat att som HW gör efterlysa en rågång mellan folk med olika mentala och politiska grundföreställningar.

Och därför är det fel att tro att partiet skulle vitaliseras och stärkas av något sorts slutstrid från vilken den ena sidan går som slutgiltig segrare.

Därvidlag är faktiskt förslaget till handlingsprogram en ganska hygglig kompromiss.